

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

SOUČASNÝ KYNOLOGICKÝ SOCIOLEKT

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Simona Krinkeová

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Čj-Psy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1.7.2020

.....

vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěla poděkovat doc. PaedDr. Heleně Chýlové, Ph.D. za individuální přístup, odborné rady a cenný čas, který mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat všem přátelům z kynologického prostředí za pomoc při vyplnění dotazníku a za cenné rady. V neposlední řadě patří mé poděkování mé rodině a přátelům, kteří mi byli oporou.

OBSAH

1	ÚVOD.....	2
2	CÍL PRÁCE, METODY PRÁCE A PRACOVNÍ HYPOTÉZY.....	3
2.1	CÍL A METODY PRÁCE.....	3
2.2	PRACOVNÍ HYPOTÉZY.....	4
3	TEORETICKÁ ČÁST.....	5
3.1	STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA.....	5
3.1.1	Strukturní útvary národního jazyka.....	5
3.1.2	Nestrukturní útvary národního jazyka.....	8
3.2	ZPŮSOBY TVOŘENÍ SOCIOLEKTISMŮ.....	11
3.2.1	Transformační postupy tvoření slov.....	11
3.2.2	Transpoziční postupy tvoření slov.....	13
3.3	CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ.....	14
3.4	HISTORIE KYNOLOGIE.....	16
3.5	PLEMENA PSŮ.....	16
4	PRAKTICKÁ ČÁST.....	18
4.1	SÉMANTICKY USPOŘÁDANÉ SKUPINY SOCIOLEKTISMŮ.....	18
4.1.1	Obecné pojmy.....	18
4.1.2	Plemena psů.....	19
4.1.3	Pomůcky.....	19
4.1.4	Zdraví, strava.....	19
4.1.5	Výcvik, výstavy, zkoušky.....	19
4.2	JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA SOCIOLEKTISMŮ.....	20
4.2.1	Členitost pojmenování.....	20
4.2.2	Slovnědruhová charakteristika.....	20
4.2.3	Způsob tvoření.....	21
5	SLOVNÍK ZÍSKANÝCH SOCIOLEKTISMŮ.....	23
5.1	POPIS STAVBY HESLA.....	23
5.2	SLOVNÍČEK.....	24
6	ZÁVĚR.....	32
7	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	35
8	SUMMARY.....	36
9	PŘÍLOHY.....	37
9.1	DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI – SOUČASNÝ KYNOLOGICKÝ SOCIOLEKT.....	37

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce je současná podoba kynologického sociolektu v češtině. Kynologii, tedy nauku o psech, jsem si vybrala, protože se v kynologické oblasti pohybuji od útlého dětství. Na kynologii se mi vždy líbilo, jak dokáže semknout lidi z různých sociálních vrstev napříč společnostmi, kteří mají různá povolání, různé postoje a životní hodnoty, ale spojuje je láska ke psům. S otcem máme chovatelskou stanici německých dog, kterou založil přibližně před 30 lety a kynologie je náš společný koníček. V naší chovatelské stanici se snažíme odchovat zdravé jedince, kteří jsou typickými představiteli plemene. S našimi fenkami jezdíme po výstavách psů po celé Evropě. Díky častému cestování jsme se seznámili s mnoha lidmi se stejným koníčkem a navázali jsme několik celoživotních přátelství. Naše dialogy neprobíhají pouze v českém jazyce, ale běžně používáme také anglický či německý jazyk. Mnoho slov užívaných v daném prostředí je mezinárodních, a vlivem přejímání slov především z angličtiny se zařazují do našich dialogů i v češtině. Během našich rozhovorů spolu běžně používáme sociolektismy, které jsou typické pro toto zájmové prostředí.

Vzhledem k tomu, že je můj otec zároveň funkcionářem v chovatelských klubech a v orgánech českomoravské kynologické unie, která spadá pod Mezinárodní kynologickou federaci (FCI), a také působí jako rozhodčí na národních, ale i mezinárodních výstavách, mám příležitost vidět kynologii nejen z pohledu chovatele či majitele psa, ale i z pohledu odborného. Pohybuji se v kynologickém prostředí i jako organizátor několika výstav psů, ve kterých plním funkci vedoucí kruhu. Často tak společně užíváme i výrazy z profesní mluvy, tudíž mám možnost dva tyto póly sledovat a porovnávat.

2 CÍL PRÁCE, METODY PRÁCE A PRACOVNÍ HYPOTÉZY

2.1 CÍL A METODY PRÁCE

Cílem mé bakalářské práce je získat dostatečný vzorek sociolektismů z kynologického prostředí a analyzovat je podle zvolených kritérií. Tyto výrazy sémanticky uspořádám do skupin, vymezím jejich jazykovou charakteristiku, tudíž členitost pojmenování, slovnědruhovou charakteristiku a určím způsob tvoření. Následně vytvořím abecedně uspořádaný slovník.

Bakalářská práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje přehled metod užitých v práci, pracovní hypotézy a vymezení základních pojmů. Seznamuje čtenáře se stratifikací národního jazyka se zvláštním přihlednutím k sociolektu, se způsoby tvoření sociolektismů, charakteristikou kynologického prostředí, historií kynologie a plemeny psů. Čerpala jsem z odborné literatury uvedené v seznamu v závěru práce, především s prací J. Hubáčka. K prostudování odborné literatury jsem použila metodu studijní. Část věnovanou kynologii jsem uspořádala na základě vlastních zkušeností.

Ke sběru dat jsem použila metodu dotazníku (součást přílohy), jehož podobou jsem se nechala inspirovat v bakalářské práci *Kynologický slang v současné češtině*.¹ Na základě získaného materiálu jsem sestavila abecedně uspořádaný slovník kynologických sociolektismů. V porovnání s již zmíněnou kvalifikační prací se některé výrazy opakovaly, jiná však obohatila můj heslář o nová pojmenování. Před prací s jazykovým materiálem jsem výrazy roztřídila. K třídění jsem použila slovník, zejména *Slovník spisovného jazyka českého*²,

a vyřadila jsem slova spisovná a neutrální jako například *chovatel, majitel* nebo termíny jako *kynolog*³. Následně jsem výrazy sémanticky rozdělila do skupin a určila jejich jazykovou charakteristiku. Na dotazník mi odpovídaly převážně ženy, a to v zastoupení 82 %, ale i muži (18 %). Získala jsem odpovědi napříč regiony z celého území České republiky. Většině dotazovaných spadala do věkové skupiny v rozmezí 40-60 let.⁴

---

¹ KŘEHÁČKOVÁ, Lenka. *Kynologický slang v současné češtině*. Masarykova univerzita, 2013.

² Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

³ Sociolektismy získané vlastním sběrem jsou uvedeny kurzívou.

⁴ Přímá citace je uvedena kurzívou.

2.2 PRACOVNÍ HYPOTÉZY

- 1) Předpokládám, že budou převažovat jednoslovná pojmenování na víceslovnými.
- 2) Vzhledem k tomu, že kynologie spojuje skupiny lidí napříč národy, předpokládám, že se bude objevovat velký počet přejatých výrazů, a to převážně z angličtiny.
- 3) S ohledem na charakteristiku prostředí očekávám větší četnost výskytu podstatných jmen.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA

Národní jazyk patří mezi hlavní atributy novodobého národa. Je to „atribut“, který spojuje obyvatele národa a předává se z generace na generaci. Bez pochyby nese funkci národně reprezentativní, ale také funkci komunikativní, společenskou a slouží jako prostředek vzdělávání. Důležité je jej poznávat, rozvíjet a zdokonalovat.⁵ Rozlišuje jazyk spisovný a nespisovný. Do spisovného jazyka řadíme spisovnou češtinu knižní, neutrální a hovorovou. Čeština nespisovná zahrnuje dialekt, interdialekt a obecnou češtinu.⁶

Spisovná i nespisovná čeština je součástí strukturních útvarů národního jazyka. Mezi nestrukturní útvary patří obecný slang, zájmový slang, profesní mluva a argot. Tento stratifikační model záleží na komunikaci, ve které je používán. Jedná se buď o komunikaci regulovanou (veřejnou) nebo neregulovanou (soukromou). Komunikace soukromá poté závisí na konkrétní komunikační příležitosti. V téměř v každé komunikaci ovšem dochází k míšení spisovného a nespisovného vyjadřování.⁷

3.1.1 STRUKTURNÍ ÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA

Strukturní útvary jsou rozděleny do dvou sfér, které záleží na vlivu komunikace regulované či neregulované. Jsou rozděleny na češtinu standartní, v níž působí komunikační sféra regulovaná a češtinu nestandardní a je uplatněna komunikační sféra neregulovaná. Čeština standartní zahrnuje spisovný jazyk a její součástí češtinu hovorovou, která je využívána v mluveném projevu. Čeština nestandardní obsahuje dialekt, interdialekt a obecnou češtinu.⁸

Jazykové útvary jsou strukturní, mají tedy úplnou jazykovou strukturu a jazykové prostředky ve všech jazykových rovinách.

---

⁵ HUBÁČEK, Jaroslav, Jana SVOBODOVÁ a Eva JANDOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 2. Opava: Vademecum, 1998. s. 21.

⁶ HUBÁČEK, Jaroslav, Jana SVOBODOVÁ a Eva JANDOVÁ. *Tamtéž*. s. 22-23.

⁷ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/N%C3%81RODN%C3%8D%20JAZYK>

⁸ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/N%C3%81RODN%C3%8D%20JAZYK#strukturn%C3%AD%20%C3%BAtva ry%20%C4%8De%C5%A1tiny>

3.1.1.1 Spisovný jazyk

Jazyk spisovný je strukturním a nejdůležitějším útvarem národního jazyka a užívá se psané i v mluvené formě. Má kodifikovanou normu, která je zachycena v kodifikačních příručkách. Spisovný jazyk nese celonárodní a celospolečenskou platnost, tudíž je národně reprezentativní. Obsahuje mnoho jazykových prostředků, které mají funkční stylovou diferencovanost a tyto prostředky mají inventář ve všech jazykových rovinách. Užívá jazykové prostředky knižní, neutrální a hovorové.⁹

3.1.1.2 Dialekt

Teritoriální dialekt neboli nářečí je jazykovým útvarem, který patří do strukturních útvarů národního jazyka, jelikož obsahuje specifické prostředky zvukové, slovníkové a mluvnické. Řadí se do češtiny nespisovné. Je typický pro konkrétní ohraničené území, tudíž je teritoriálně omezen. Dialekt je formou mluveného projevu v daném prostředí, dnes převážně na venkově. Jednotlivá nářečí jsou rozdělena do čtyř nářečních skupin:¹⁰

- 1) nářečí česká – Pro česká nářečí v užším smyslu je typická dvojhhláska *ej* místo spisovného *ý/í* (např. bejk) a dvojhhláska *ou* (např. houser).
- 2) hanácká (středomoravská) - Hanácká nářečí nahrazují spisovné *ý/í* hláskami *é,ó* (např. sétko, hóser).
- 3) moravskoslovenská (východomoravská) – Nářečí moravskoslezská užívají místo spisovného *ý* hlásku *í* (např. starí bík) a hlásku *ú* (např. húser).
- 4) slezská (lašská). – Obyvatelé oblastí s nářečími slezskými zkracují spisovné hlásky *ý/í* na hlásky *y/i* (např. stary byk).¹¹

Jazykovědná disciplína, která se dialogy zabývá se nazývá dialektologie. Jednotlivá nářečí zkoumá a vymezuje mezi nimi rozdíly. *Přeneseně se užívá označení dialektologie též*

---

⁹ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. s. 23-25.

¹⁰ HUBÁČEK, Jaroslav, Jana SVOBODOVÁ a Eva JANDOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 2. Opava: Vademecum, 1998. s. 22-23.

¹¹ BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1972. s. 11-12.

*pro odborné zpracování nespisovné mluvy a jejích růzností ve větších nebo menších oblastech.*¹²

3.1.1.3 Interdialekt

Interdialekt je nadnářečí či oblastní nářečí. Je posledním vývojovým stádiem dialektů. Tzv. interdialektismy se šíří především v mluvené podobě a k jejich vzájemnému ovlivňování dochází nejvíce ve městech, což se týká hlavně mladší populace. Tento jev je možný sledovat například u šíření koncovky *-u* (ve slově *nožu*) oproti doposud používané koncovce *-i* (*noži*).¹³

Rozdíly mezi nářečími postupem času mizí a místy se prolínají. Tím vznikají přechodná pásma mezi nářečími a spisovným jazykem, což jsou tzv. interdialekty. Mezi interdialekty patří:¹⁴

- 1) obecná čeština
- 2) obecná hanáctina
- 3) obecná moravská slovenština
- 4) obecná laština (slezština)

*Interdialekty zachovávají jenom základní znaky společné celé nebo téměř celé skupině, kdežto oblastní rozdíly uvnitř skupiny jsou víceméně vyrovnány, a to povětšinou ve prospěch podob shodných se spisovnou češtinou, neboť vyrovnání nastává za spolupůsobení spisovného jazyka.*¹⁵ Jedná se o již zmíněné interdialekty obecně české, hanácké, moravsko-slovenské a lašské.

3.1.1.4 Obecná čeština

Obecná čeština je taktéž řazena do strukturních útvarů národního jazyka podobně jako již zmíněný spisovný jazyk, dialekt či interdialekt. Často se pro její označení užívá pojem

---

¹² BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1972, s. 5

¹³ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INTERDIALEKT>

¹⁴ HUBÁČEK, Jaroslav, Jana SVOBODOVÁ a Eva JANDOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 2. Opava: Vademecum, 1998, s. 23

¹⁵ BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1972. s. 324

běžně mluvený jazyk nebo také běžná mluva. Havránek charakterizoval obecnou češtinu ve svém díle *Nářečí česká takto: V podstatě středočeské nářečí, které však překročilo určité území a šíří se i za hranice země české, takže je daleko více nářečím sociálním než místním.*¹⁶ Užívá se při spontánně mluvené komunikaci. Právě při mluveném projevu často dochází k nevědomému prolínání spisovné češtiny s češtinou obecnou. Toto prolínání se nazývá termínem code switching.¹⁷

Právě díky blízkosti obecné češtiny k češtině spisovné se obecná čeština jeví jako odolnější proti rozdílným jevům spisovného jazyka než interdialekty. V oficiálních projevech v oblasti českého nářečí se leckdy můžeme setkat s obecnou češtinou, která plní funkci hovorové spisovné češtiny.¹⁸

Obecná čeština plní řadu funkcí, je literárním jazykem a základem pro běžně mluvený jazyk na území historických Čech.

3.1.2 NESTRUKTURNÍ ÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA

Do nestrukturních útvarů (poloútvárů) řadíme sociolekty, které jsou charakterizovány určitým jazykovým lexikem na základě diferenciacie sociální, do kterých patří slang, argot a profesní mluva. Tyto poloútvary nemají jazykové prostředky ve všech jazykových rovinách.¹⁹

3.1.2.1 Sociolekt

*Sociolekty jsou prezentovány pouze specifickými vrstvami slovní zásoby národního jazyka a realizují se na mluvnické bázi některého strukturního útvaru národního jazyka, v současnosti nejčastěji obecné češtiny.*²⁰

Sociolekty, tj. profesionalismy, slangismy a argotismy, které jsou velmi pokrokové a neustále se vyvíjejí, výrazně obohacují slovní zásobu. Veškeré sociolekty jsou užívány v zájmových či pracovních prostředích a jsou závislé na vývoji nebo naopak zániku těchto

---

¹⁶ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/OBECN%C3%81%20%C4%8CE%C5%A0TINA>

¹⁷ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/OBECN%C3%81%20%C4%8CE%C5%A0TINA>

¹⁸ BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1972. s. 325.

¹⁹ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. s. 25.

²⁰ *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008*. V Plzni: Pedagogická fakulta ZČU, 2008. s. 4.

odvětví. Ledařství, bednářství, podkovářství nebo proutkařství jsou příklady činností, které již nejsou tolik frekventované, tudíž jejich sociolekt téměř vymizel. Naopak díky neologismům je výrazivo sociolektů doplňováno a inventarizováno.²¹

3.1.2.2 Slang

*Slang se řadí k nespisovným útvarům národního jazyka.*²² Jazykovědná disciplína, která se slangem zabývá, se nazývá sociální dialektologie. Snaží se o popis, definici a výklad slangu. Termín slang je často nahrazován pojmy jako sociální nářečí, společenské nářečí, speciální nářečí, vrstevné nářečí. Mezi další synonymní výrazy se řadí společenská mluva, pracovní mluva, vrstevná mluva aj., což vypovídá o faktu, že se často rozcházejí názory v chápání obsahu nebo rozsahu slova slang. *V normativní Havránkové – Jedličkové České mluvnici se za slang považuje soubor jistých speciálních názvů a obrátů, kterých se užívá v běžném styku mezi členy pracovního nebo zájmového společenství kromě příslušné terminologie.*²³

Lumír Klimeš popisuje slang jako mluvu, která spojuje skupinu lidí se stejným profesním zaměřením, v tomto případě mluví o profesionálním slangu, nebo se stejným zájmem a jejich mluvu nazývá skupinovým slangem. O obou případech hovoří v *Komentovaném přehledu výzkumu slangu* o druhu nespisovného jazyka.²⁴

Zatímco Jaroslav Hubáček ve stejné publikaci poukazuje na důležitost prostředí, profesního či zájmového, ve kterém se daný slang užívá. Rovněž jako Klimeš řadí slang do nespisovné jazykové vrstvy, ale vnímá jej jako součást národního jazyka.²⁵

Ač je slang řazen do nespisovné vrstvy, často se používá i v odborné či publicistické sféře. Vzniká zde rozpor mezi slangy a spisovným jazykem. Slouží totiž jako jazyková komunikace v různých pracovních prostředích či zájmových skupinách a slangové výrazy

---

²¹ *Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008.* V Plzni: Pedagogická fakulta ZČU, 2008. s. 5-6.

²² HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů.* Ostrava: Profil, 1988. s. 6.

²³ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž.* s. 6-7.

²⁴ KLIMEŠ, Lumír. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v létech 1920 - 1996.* Plzeň: Západočeská univerzita, 1997. s. 4.

²⁵ KLIMEŠ, Lumír. *Tamtéž.* s. 4.

jsou zachyceny i v některých moderních lexikografických pracích, jako jsou *Slovník spisovného jazyka českého* nebo *Slovní spisovné češtiny pro školu a veřejnost*.²⁶

Český bohemista a slavista František Kopečný ve svém díle *K etymologii slov slang, žargón, argot* vymezil pojem slang jako anglické slovo skandinávského původu. Považuje jej za dějové jméno ke slovu sling (=vrhat, házet). *Označovalo původně zvláštní zpěvavý a lživý jazyk žebráků*.²⁷ Používanějším výkladem tohoto slova je *s'language*, což znamená něčí jazyk, který byl užíván v mluvě vojáků a dříve byl považován za jazyk vulgární. S dalším výkladem pojmu slang přišel sovětský lingvista M. M. Makovskij, který jej řadil do cikánštiny nebo do severoanglických dialektů.²⁸

Interslangismy jsou slova, která se objevují napříč zájmovými či profesními slangy, mají stejnou podobu, ale jiný význam.

3.1.2.3 Argot

Argot je tajná mluva různých sociálních izolovaných skupin, ve které jsou zašifrována sdělení daného kolektivu. Typickým argotem je například mluva žebráků, zločinců, drogově závislých nebo vězňů.²⁹ Ve starší terminologii je nazýván také jako hantýrka či žargón. Je také definován neoficiální ústní komunikací, kterou užívají členi společensky nežádoucích skupin.³⁰

Rozpoznat mluvu argotu nemusí být vždy složité, protože některé starší argotismy se dostaly i do mluvy běžné společnosti. Příkladem je výraz *vězení*, které je ve společnosti také známo jako *chládek*, *basa*, *lapák* či *kriminál*.³¹

3.1.2.4 Profesní mluva

Profesní mluva je druhem sociolektu, který se užívá v určité profesi. Využívá slovní zásoby, která obsahuje profesionalismy. Profesní mluva není jednotná, každé pracovní

---

²⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*. s. 7.

²⁷ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*. s. 6.

²⁸ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*, s. 6.

²⁹ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). s. 56.

³⁰ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT#argot>

³¹ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLEKT#argot>

prostředí, pracovní kolektiv nebo zájmová skupina mají své vyjadřování. Mnohdy ani stejné profese neužívají stejnou mluvu a to z důvodu umístění v různých regionech.³²

Tenkou hranici mezi profesní mluvou a slangem v pracovním kolektivu popisuje Jaroslav Hubáček, podle kterého uživatelé používají ve své mluvě kombinaci výrazů profesních i slangových.³³

3.2 ZPŮSOBY TVOŘENÍ SOCIOLEKTISMŮ

Tvoření sociolektismů probíhá podobně jako u ostatních útvarů národního jazyka. Slovní zásoba u slangů se vyvíjí především zastoupením podstatných jmen, sloves, zřídka se jedná o přídavná jména či příslovce. Jaroslav Hubáček ve své publikaci *Malý slovník českých slangů* uvádí dva postupy tvoření slangových názvů. Jedná se o postupy transformační a transpoziční.³⁴

3.2.1 TRANSFORMAČNÍ POSTUPY TVOŘENÍ SLOV

Mezi transformační neboli slovotvorné postupy patří odvozování, univerbizace, zkracování, překrucování a skládání. Těmito postupy vznikají nová pojmenování, která rozšiřují zásobu slangů.

3.2.1.1 Odvozování

Při odvozování nová slova vznikají nejčastěji příponou. U podstatných jmen můžeme vymezit tyto nejčastější slovotvorné kategorie. Názvy činitelské jsou tvořené příponou -l, -oun, -ař, -č, -ník, -íř, -a (například *pinkal, šprtoun, stavař, dřič*), nejčastější příponou názvů osob činitelských je přípona -ák (*ležák, rejžák, studák*). Nejobsáhlejší slovotvornou kategorií zastupují jména konatelská, do které patří mezi nejfrekventovanější přípony -ař/ář, -ák, dále také již méně frekventované přípony -ista, -(n)ík, -ovec, -as (například *kožař, očař, srdcař, matykář, chemikář, češtinář, sporták, kulisák, vodák, basista*,

³² Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PROFESN%C3%8D%20MLUVA>

³³ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). s. 53.

³⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988. s. 14.

aparátník, tříďas apod.)³⁵ Dále do slovotvorných kategorií podstatných jmen patří jména přechýlená, která se tvoří příponami -ka, -ajzna, -(n)ice (například *očařka, štabajzna, kádronice*). Mezi další podstatná jména se řadí názvy zvířat, názvy prostředků, názvy zdobné, názvy nositelů vlastností, názvy místní, názvy dějů, názvy výsledků děje, nebo názvy vlastností.³⁶

Slovesa nejsou tolik produktivní jako již zmíněná podstatná jména. Jsou odvozena příponami nebo předponami. Nejčastější příponou u sloves je přípona -ova (například *faulovat, vakcinovat*). Předponami na-, o-, pod-, pro-, pře apod. je obměňován význam slovesa.³⁷

3.2.1.2 Univerbizace

Univerbizace je způsob tvoření, při němž se z víceslovného pojmenování vytvoří jednoslovné pojmenování. Nejčastěji je dvojslovné spojení ve složení ve tvaru adjektivního členu určujícího s určovaným substantivem a je zkráceno do podoby jednoslovného pojmenování (*řidičský průkaz – řidičák*).³⁸

Existují dva typy univerbizace - univerbizace se slovotvornou úpravou a bez slovotvorné úpravy, v níž jedno slovo funguje jako pojmenování jednoslovné (*svíčková*).

3.2.1.3 Zkracování

Zkracování je dalším způsobem tvoření slov, na jehož základě vznikají iniciálové zkratky a slova zkratková. Jedná se o poměrně oblíbený postup, který slova zjednodušuje, což je v mluvě sociolektu velmi důležitou vlastností.³⁹

---

³⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. s. 7-8.

³⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích. 2.*, dopln. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 164.

³⁷ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*. s. 165.

³⁸ Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/UNIVERBIZACE>

³⁹ HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. s. 27.

3.2.1.4 Překrucování

Slovotvorným postupem překrucování jsou slova upravována či pozměňována, ale význam slov zůstává zachován. Důvodem překrucování může být jazyková hravost, jazykový humor nebo vícevýznamové chápání slova.⁴⁰

3.2.1.5 Skládání

*Skládání je slovotvorný proces motivován především snahou po jednoslovném vyjádření, která se zvláště projevuje v jazyce mluveném, a tedy i ve slanzích.*⁴¹

Předlohou pro tento slovotvorný způsob, který je méně frekventovaný než odvozování, je víceslovné pojmenování, ať už se jedná o sousloví či spojení slov.⁴²

3.2.2 TRANSPOZIČNÍ POSTUPY TVOŘENÍ SLOV

Transpozičními postupy dochází k tzv. sémantickému tvoření, tedy k metaforickému a metonymickému přenášení, tvoření frazeologismů a přejímání.⁴³

Metaforické přenášení vzniká na základě vnější podobnosti. Slangové názvy, které vznikly způsobem metaforizace, mají dvojitý opodstatnění, kterými jsou potřeby výrazného pojmenování věcného a vyjádření citového vztahu. Metonymizací dochází k přenesení významu na základě vnitřní podobnosti, při níž se slangové názvy přenáší na jiný pojem, se kterým mají určitou souvislost.⁴⁴

Slangové frazeologismy nejsou tak časté. Důvodem je rozpor s projevem jazykové ekonomie. Při tvoření slangismů velmi často vyjadřují určitou činnost, která je pro daný profesní či zájmový slang specifická. Přejímání z cizích jazyků je produktivní i při tvorbě slangů. Jedním z důvodů může být nevystihující domácí terminologie nebo lepší dorozumívání v rámci národů. Názvy přejaté jsou velmi často upravovány a skloňovány

---

⁴⁰ HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. s. 29.

⁴¹ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*. s. 25

⁴² HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2., dopln. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 166.

⁴³ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988. s. 14.

⁴⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *Tamtéž*. s. 17-18.

podle vzorů daného jazyka. Jazyky, ze kterých jsou slova do češtiny přejata, se mění v průběhu let v závislosti na okolnostech historie. Stále často užíváme slangové názvy přejaté z němčiny, ovšem v současné době je hlavním zdrojem přejímek jednoznačně angličtina.⁴⁵

3.3 CHARAKTERISTIKA PROSTŘEDÍ

Kynologické prostředí je velmi různorodé. Kynologové, tedy chovatelé či majitelé psů, se setkávají na akcích sportovní kynologie, myslivecké kynologie, výstavách a bonitacích. Kynologie je ale především o chovatelství, ve kterém se usiluje o přiblížení se ke standartu a o zachování genofondu daného plemene.

Výstavy psů slouží k porovnání kvality předvedených jedinců. Psi se hodnotí podle standartu každého plemene. Jsou na každé výstavě rozděleni do příslušných tříd podle věku, pohlaví a doposud získaných titulů. Posuzování psů probíhá v kruzích, tedy v páskou označených prostorech. Rozhodčí pro posuzování exteriéru psů posoudí přihlášené jedince. V každém kruhu je příslušný personál, který administrativně pomáhá rozhodčímu. Velmi důležitá je i prezentace jedinců, proto také existují tzv. handleři, což jsou lidé, které si mohou majitelé psů zajistit pro správné předvedení svého psa. Výstavy se odehrávají na výstavištích nebo v sportovních areálech vhodných pro pořádání těchto akcí. Dělí se na mezinárodní, národní, klubové, speciální, oblastní a krajské. Mezinárodní výstavy jsou v České republice, v Praze, Brně, Českých Budějovicích, Litoměřicích a Mladé Boleslavi. Na tyto výstavy se mohou přihlásit psi všech plemen a soutěží o tituly potřebné pro udělení mezinárodních šampionů, či šampionů země, ve které se daná výstava odehrává. Na výstavách národních usilují o tituly potřebné pro udělení národních šampionů. Klubové a speciální výstavy jsou tzv. svátkem plemene, do níž se mohou přihlásit jen jedinci plemene, který klub zastřešuje. Oblastní a krajské výstavy se pořádají v určitých regionech a slouží k obecné propagaci kynologie v menších městech.

Bonitace organizuje chovatelský klub pro plemena, která zastřešuje. Slouží k podrobnému zhodnocení předvedeného jedince po stránce fenofondu a genofondu. V bonitační kartě zaznamenává rozhodčí popis plemenných znaků a komplexně zhodnotí

---

⁴⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 18-19

možné využití jedince pro chov a další reprodukci. Na základě kvalit je jedinec do chovu zařazen nebo vyřazen. Jedinci vyřazení z chovu vykazují zásadní zdravotní nebo anatomické nedostatky. V případě tzv. zařazení do chovu může jedinec odchovávat potomstvo s průkazem původu. Průkaz původu je dokladem o čistokrevnosti jedince. V průkazu původu je jméno psa a chovatelské stanice. Dále pohlaví, datum narození, barva, číslo zápisu, číslo čipu, chovatel, majitel a především rodokmen až do čtvrté generace. V příloze průkazu původu jsou zapsány výstavy, kterých se jedinec zúčastnil a případně splněná bonitace a tudíž potvrzena chovnost.

Sportovní kynologie je v ČR soustřeďována do dvou organizací. Jedná se o ČKS (Český kynologický svaz) a MSKS (Moravskoslezský kynologický svaz). Obě organizace jsou dobrovolná, otevřená, sportovní a zájmová sdružení. Výcvik psů je prováděn v základních kynologických organizacích pod dohledem zkušených instruktorů. Má svoje zákonitá pravidla, která vycházejí z požadavků zkušebních řádů. Oba kynologické svazy zastřešují stovky Základních kynologických organizací, které nabízejí všem lidem možnost výcviku jejich psa. Nemusí se nutně jednat o majitele, kteří se chtějí věnovat kynologii sportovně. Cvičiště navštěvují také majitelé psů, kteří chtějí mít svého psa ovladatelného a poslušného. Majitelé psů se mohou výcviku věnovat intenzivně a zúročit svou práci se psem složením zkoušek z výkonu a zúčastňovat se soutěží. Dnešní sportovní kynologie se od původní svazarmovské velmi odlišuje, stal se z ní opravdový sport. Psi nejsou vedeni k agresivitě, výcvik obran se neprovádí z důvodu zneškodnění pachatele, ale využívá se jejich přirozeného pudu. Kousání do rukávu nemá tudíž již nic společného s útočností a agresivitou vůči člověku.

Sportovní kynologie se zabývá jak výcvikem všestranných psů, tak výcvikem psů specialistů. Všestranný pes prochází výcvikem a skládá zkoušky ze třech disciplín, jimiž jsou pachové práce, poslušnost a obrana. Speciální zkoušky jsou určeny pro psy specialisty obranáře nebo pro specialisty stopaře.

Myslivecká kynologie je zastřešena ČMKJ (Českomoravská kynologická jednota). V tomto svazu jsou především lidé zabývající se myslivostí, kteří připravují psy pro využití k lovu zvěře. Myslivecká kynologie se zabývá výchovou psa jako pomocníka při lovu. Plemena psů, která jsou za tímto účelem vyšlechtěna, jsou v rámci jejich fyziologie a povahy využíváni například jako norníci, honiči, slídiči a přinašeči.

Kynologický slang patří do zájmového slangu, který užívají osoby pohybující se v kynologickém prostředí. Tyto slangismy používá každý při soužitím se svým psem. Mluva v kynologickém prostředí se může lišit ve vztahu k plemeni, k jeho využitelnosti, pro kterou byl vyšlechtěn, rozdílnou péčí o plemeno a také pomůckami, které používají. Dalším rozlišujícím znakem mohou být události, nebo příležitosti, při se kterých kynologové setkávají. Těmi mohou být již zmíněné výstavy, bonitace nebo výcviky.

3.4 HISTORIE KYNOLOGIE

Plemenitba chovu psů začala na přelomu 19. a 20. století, a to především v Evropě, nejvýznamněji v Anglii a Francii. Tyto země měly největší chovatelský potenciál a jsou kolébkou chovatelství psů. Mezinárodní kynologická organizace FCI byla založena 22. května 1911 a jejím cílem bylo propagovat a koordinovat chov čistokrevných psů. Zakládajícími členy FCI byly Německo, Rakousko, Belgie, Francie a Nizozemsko. Anglie, ač je zemí, odkud mnoho plemen pochází, není a ani nikdy v minulosti nebyla členem Mezinárodní kynologické organizace. Česká kynologie byla součástí FCI od 60. let minulého století. Československo sdružovaly odborné chovatelské svazy, mezi které patřily federální myslivecký svaz, který propojoval lovecká plemena, svazarm, který sdružoval pracovní plemena a český svaz chovatelů, který zastřešoval chovatele ostatních plemen psů (například společenská plemena). V roce 1992 po politických změnách vznikla ČMKU (Českomoravská kynologická unie), která sdružuje všechny subjekty zabývající se chovem čistokrevných psů v naší republice a zastřešuje chovatele a s nimi spojené všechny kynologické aktivity.

3.5 PLEMENA PSŮ

Plemena psů jsou dle svého uplatnění řazena do deseti skupin podle FCI, což je mezinárodní kynologická federace. I. skupina FCI jsou plemena pastevecká, honácká a ovčácká, ta byla vyšlechtěná za účelem práce se stádem, pro pasení a nahánění zvěře. Pro jejich skvělou ovladatelnost se dnes používají jako pracovní psi. II. skupina FCI jsou plemena molossoidní, k nimž se řadí také knírači a pinčové a představují skupinu s pořadovým číslem II dle FCI. Díky své velikosti jejich obvyklým využitím bylo hlídání

usedlostí a majetku. III. skupinu FCI zastupují teriéři, většinové uplatnění těchto plemen mělo lovecký charakter, který lze aplikovat v myslivosti. IV. skupinou FCI jsou jezevčáci. Jedná se o jediné plemeno, která má svou samostatnou skupinu, ale velké množství velikostních rázů i textury srsti. Jejich hlavním využitím bylo norování. Do V. skupiny FCI jsou řazeni špicové a plemena primitivní. Ti měli úlohu saňových tažných psů. Jejich název, tedy plemena primitivní, ovšem nevyovídá o jejich inteligenci. Označení „primitivní“ v tomto případě znamená, že se jedná o plemena původní. Pořadové číslo VI dle FCI představují honiči a barváři. Jsou nejpočetnější skupinou dle počtu plemen. Byli vyšlechtěni pro práci v lese na nahánění zvěře a jejich vystopování díky znamenitému čichu. Do VII. skupiny FCI patří ohaři. Jedná se o větší lovecká plemena, která slouží k donášení zvěře. VIII. skupinou FCI jsou slídiči, retrívři a vodní psi. Jejich hlavní uplatněním bylo vystopování zvěře, nebo v případě vodních psů donášení ulovené zvěře z vody. Díky vynikající povaze a poslušnosti jsou cvičeni jako asistenční psi nebo vodící psi pro nevidomé. IX. skupina FCI je skupinou plemen společenských. Tak jak z názvu vyplývá sloužili jako společníci bez zásadního pracovního uplatnění. X. skupinu FCI uzavírají chrti. Tato skupina plemen není příliš početná. Původně pro svou rychlost byli využíváni k lovu vysoké zvěře, postupem času se jejich účel měnil a nyní pracovně se uplatňují v dostizích.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce obsahuje sociolektismy z kynologického prostředí klasifikované podle sémantických skupin a jazykovou charakteristiku. Jazyková charakteristika zahrnuje členitost pojmenování a slovnědruhovou charakteristiku a způsoby tvoření. Nedílnou součástí praktické části práce je abecedně uspořádaný slovníček sociolektismů.

4.1 SÉMANTICKY USPOŘÁDANÉ SKUPINY SOCIOLEKTISMŮ

V kynologickém prostředí se užívá velké množství sociolektismů, které jsou velmi pestré. Je to dáno mnoha aktivitami, které pod kynologii spadají, ať už se jedná o chovatelství, výstavy, zkoušky, sportovní kynologii, mysliveckou kynologii apod. Kynologický sociolekt používají uživatelé z odlišných zaměstnání či sociálních vrstev, přesto se jejich slovník pro toto zájmové prostředí nemění a není z tohoto pohledu odlišný.

S bohatstvím a zároveň pestrostí kynologického sociolektu souvisí i velká synonymie. Odpovědi na otázky z dotazníku byly často velmi rozsáhlé. Zaznamenala jsem mnoho synonymických slov, například u pojmu *nečistokrevný pes* uváděli respondenti odpovědi jako *bezzubka*, *chudozubec*, *pizizubka* apod.⁴⁶ Naopak se v mém sběru téměř nevyskytuje významový vztah homonymie.

Jednotlivé sémantické skupiny jsem vymezila s oporou o bakalářskou práci *Kynologický slang v současné češtině*⁴⁷ a následně jsem použila vlastní sběr dat.

4.1.1 OBECNÉ POJMY

Do skupiny obecných pojmenování jsem zařadila výrazy, které nesouvisí s jednoznačně vymezenou činností. Jedná se o výrazy pojmenovávající majitele či chovatele psů (*pejskař*), chovatelské stanice (*chovka*), kynologická cvičiště (*cvičák*), nečistokrevné psy (*směska*), či psy s průkazem původu (*papírák*), nebo pojmy pro psy, kteří jsou určeni pro konkrétní účely (*bombař*, *čichač*).

---

⁴⁶ V praktické části práce jsou kurzívou uvedeny sociolektismy získané vlastním sběrem.

⁴⁷ KŘEHÁČKOVÁ, Lenka. *Kynologický slang v současné češtině*. Masarykova univerzita, 2013.

4.1.2 PLEMENA PSŮ

Plemena psů jsou dle FCI rozdělena do 10 skupin, jak jsem již zmiňovala v teoretické části práce. Jedná se o velmi četnou sémantickou skupinu, proto jsem s ohledem na tento fakt neuváděla všechna plemena v dotazníku, ale soustředila jsem se na otázky věnované pojmenováním frekventovaným. Získala jsem pojmenování v daném prostředí obecně užívaná a běžná (*bírdetka* – bearded kolie), ale také pojmenování individualizačního charakteru (*bírdina* - bearded kolie).

4.1.3 POMŮCKY

Do této skupiny jsou zařazené pomůcky, které se užívají při výcviku, při úpravě zevnějšku, při přepravě psa anebo pro jeho ovládání a výchovu. Jedná se o kosmetické pomůcky (*trimovačky*), vodítka (*předváděčka*), obojky (*řetízkač*), předměty pro zabavení psů (*balón*), různé výcvikové pomůcky (*pamlskovník*) apod.

4.1.4 ZDRAVÍ, STRAVA

Zdraví a stravování psů je velmi diskutované téma. V chovu čistokrevných psů se velice dbá na zdraví jedinců a tím i na správné zachování typu plemene. Pokud nese pes určitou zdravotní vadu, nemůže být uchovněn, tudíž mu není na bonitaci umožněna další reprodukce čistokrevných potomků s průkazem původu. Mezi vady, které vedou k neuplatnění v chovu, patří například nesestouplá varlata (*jednokulčák*), pes s neúplným chrupem (*pizizubka*) nebo dysplazie kyčelního/loketního kloubu (*dysplazka*). Se správným vývojem jedince souvisí i stravování, proto se mi v získaných odpovědích objevila pojmenování popisující krmení psů syrovým masem (*barfování*) a výrazy pro psy dojídací zbytky (*bufeták*).

4.1.5 VÝCVIK, VÝSTAVY, ZKOUŠKY

Tato sémantická kategorie zahrnuje stejně jako skupina obecných pojmů velký počet pojmenování. Právě na výstavách či výcvikách se kynologové schází a diskutují. Pro získání titulů z výstav krásy je potřeba cestovat i do zahraničí a navštěvovat evropské

výstavy (*evropa*), mezinárodní výstavy (*mezinárodka, cacibovka*). Jezdit na výstavy se psem, který má průkaz původu, není povinností. Mnoho majitelů psů navštěvuje výcviky anebo plní různé zkoušky základní ovladatelnosti psa (*zopka*).

4.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA SOCIOLEKTISMŮ

4.2.1 ČLENITOST POJMENOVÁNÍ

V hesláři uspořádaném z mého sběru se objevují převážně jednoslovná pojmenování. Je to dáno vlivem zkracování, které je v mluveném jazyce velmi časté, a je i součástí kynologického sociolektu. Skupina, ve které se univerbizace v této oblasti objevuje nejčastěji, jsou názvy plemen psů: australský ovčák (*ausík*), bernský salašnický pes (*berňák*), kavkazský pastevecký pes (*kavkazák*), stafordšírský bulteriér (*staford*), chodský pes (*chodák*) apod. Mezi univerbizované výrazy bych dále řadila například *výkonostňák* (výkonnostní průkaz) nebo *očkovák* (očkovací průkaz).

Víceslovná pojmenování se v kynologii objevují velmi zřídka, nejsou tak frekventovaná. Jedná se především o popis činností jako jsou procházky se psy (*jít dogtrek*). Můžeme doložit pouze jedno již zmíněné víceslovné pojmenování.

4.2.2 SLOVNĚDRUHOVÁ CHARAKTERISTIKA

Slovníček, který jsem vytvořila, obsahuje podstatná jména (*protiklíšťák*), přídavná jména (*merlatý*) a slovesa (*barfovat*). Podstatná jména jsou nejčastější. Vyskytuje se malé množství adjektiv a ta, která se ve sběru objevují, jsou vzniklá univerbizací bez slovtvorné úpravy. Jedná se o substantivizovaná adjektiva (*agilitácký* – víkend věnovaný sportu agility), (*černoznakatý* – pes zbarvený černě se znaky), (*merlový* – pes zbarvený černě s černými tečkami a mramorováním).

Přídavná jména a slovesa jsou v mém sběru zastoupena minimálně. S ohledem na sémantickou rozmanitost skupiny, do níž řadím obecné pojmy, jsem největší slovnědruhovou rozmanitost zaznamenala právě zde. Objevují se zde všechny tři slovní druhy. Naopak skupiny názvů plemen psů a pomůcek obsahují pouze podstatná jména.

Sémantické skupiny zdraví a strava zahrnují pouze jedno sloveso. Skupina výcviky, výstavy a zkoušky je tvořena jedním přídavným jménem a jedním slovesem.

4.2.3 ZPŮSOB TVOŘENÍ

Ve slovníčku kynologického sociolektu jsem z odpovědí zaznamenala výrazy, které jsou tvořeny postupy transformačními a transpozičními.

4.2.3.1 Transformační postupy tvoření slov

Transformační postupy tvoření slov jsou v kynologickém sociolektu nejčastější. Velkou převahu tvoří derivace sufixální a univerbizace.

4.2.3.1.1 Derivace sufixální

Derivace sufixální je nejfrekventovanějším způsobem tvoření v kynologickém sociolektu. Výrazy jsou tvořeny sufixy jako jsou například -ák (*asisták* – pes používaný pro asistenční účely; *papírák* – pes s průkazem původu), -ek (*aportek* – míček na aportování), -ka (*bezzubka* – pes s neúplným chrupem; *dysplazka* – dysplazie kyčelního/loketního kloubu), -áč (*bleháč* – bojek proti blechám; *znakáč* – pes zbarvený znaky), -áč (*čičač* – pes používaný pro pracovní účely), -ář (*záchránář* – pes používaný pro pracovní účely), -ář (*bombař* – pes používaný pro pracovní účely; *psíčkař* – člověk vlastnící psa).

4.2.3.1.2 Univerbizace

Univerbizace je druhým nejčastějším způsobem tvoření v daném prostředí. Nejčastěji se vyskytuje u plemen psů (*jorkšír* – jorkšířský teriér), (*maltezáček* – maltézský psík) a pomůcek (*elektrika* – elektrický obojek), (*řetízkač* – řetízkový obojek). Univerbizace je frekventovaná i v dalších sémantických skupinách (*speciálka* – speciální výstava).

4.2.3.1.3 Zkracování

Zkracování není tak časté jako univerbizace, ale také se v kynologickém sociolektu vyskytuje. V analýze nemohu doložit zkratky, vyskytují se však zkratková slova. Nejčastěji se sufixem -čko (*véděčko* - známka velmi dobře), (*zézetóčko* – zkouška základní ovladatelnosti psa), (*háděčko* – dysplazie kyčelního/loketního kloubu).

4.2.3.1.4 Kompozice

Způsob skládání je dalším způsobem tvoření slov, který se v kynologickém prostředí objevuje. Najdeme jej převážně u podstatných jmen (*bombočuch* – pes používaný pro služební výcvik), (*pičífuk* – kosmetika pro úpravu psa), (*černoznakáč* – pes zbarvený černě se znaky).

4.2.3.2 Transpoziční postupy tvoření slov

Transpoziční postupy nejsou zdaleka tak frekventované jako transformační postupy. V hesláři se objevuje přejímání z cizích jazyků, přenesení významu a připodobnění.

4.2.3.2.1 Přejímání z cizích jazyků

V analyzovaném jazykovém materiálu se vyskytují výrazy, jejichž základové slovo je přejímkou z cizího jazyka, nejčastěji z angličtiny nebo němčiny, ale slovo tvorný proces probíhá v češtině. Z toho důvodu jsem zaznamenala pouze malý počet slov přejatých z cizích jazyků, jako například (*cvingr* – chovatelská stanice), (*mix* – nečistokrevný pes).

4.2.3.2.2 Přenesení významu

V sesbíraném materiálu jsem zaznamenala také výrazy tvořené způsobem přenesení významu. V první řadě jsou výrazy tvořeny metaforizací (*balón* – míček na aportování), (*koš* – psí náhubek), (*ucho* – krátké vodítko). Objevují se i výrazy tvořené metonymizací (*papíry* – průkaz původu), (*evropa* – evropská výstava).

5 SLOVNÍK ZÍSKANÝCH SOCIOLEKTISMŮ

5.1 POPIS STAVBY HESLA

Popis stavby hesla jsem vytvořila na základě prostudovaného *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*.⁴⁸

- Heslová slova jsou zvýrazněna tučně.
- Pravopisná podoba slov je uváděna tak, jak ji respondenti zapsali.
- Všechna slova jsou abecedně uspořádána.
- U každého slova je uvedena jeho morfologická charakteristika (u podstatných jmen koncovka genitivu a rod, přídavná jména jsou označena zkratkou slovního druhu, u sloves je určen vid).
- Následuje výklad významu.
- Každý výraz je následně zařazen pomocí desetinného třídění do sémantické skupiny.
- Druhé označení desetinného třídění určuje způsob vzniku sociolektismu.
- Pouze u slov, u kterých je původ nejasný, je vysvětlen výklad původu.
- Odkazy na jiné heslo se naznačují slovy viz též.

Zkratky vyskytující se ve slovníku:

- m. = maskulinum
- f. = femininum
- n. = neutrum
- adj. = adjektivum
- dok. = dokonavý vid

---

⁴⁸ KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005

- nedok. = nedokonavý vid

5.2 SLOVNÍČEK

A

afgán, -a, m., afgánský chrt, 4.1.2, 4.2.3.1.2

agilitácký, adj., víkend věnovaný sportu agility, 4.1.5, 4.2.3.1.1, odvozeno od agility, což je sport pro psa i jeho majitele, kdy se oba aktivně pohybují; cílem je splnit všechny překážky na dráze v co nejrychlejším čase

agiliták, -a, m., člověk zapálený pro sport agility, 4.1.5, 4.2.3.1.1

agilitit, nedok., provozovat sport agility, 4.1.5, 4.2.3.1.1

antiparaziták, -u, m., obojek proti parazitům, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též blecháč, blešák, protiklíšťák

aportek, -u, m., míček na aportování, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též balón

aportíček, -u, m., přinášet hozené předměty, 4.1.1, 4.2.3.1.1

asisták, -a, m., pes používaný pro asistenční účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1

ausík, -a, m., australský ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též australák, australan

australák, -a, m., australský ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též ausík, australan

australan, -a, m., australský ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též ausík, austrlák

B

balón, -u, m., míček na aportování, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též aportek

barfovat, nedok., krmit psa syrovým masem, ovocem a zeleninou, 4.1.4, 4.2.3.1.1, odvozeno od zkratky z angličtiny Bones and Raw Food

béháčko, -a, n., zkouška doprovodného psa, 4.1.5, 4.2.3.1.3, odvozeno z německého slova begleithund ve významu doprovodného psa, viz též doprovodka

belgičák, -a, m., belgický ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též belgičan, malina, maliňák

belgičan, -a, m., belgický ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též belgičák, malina, maliňák

berňák, -a, m., bernský salašnický pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bernšan

bernšan, -a, m., bernský salašnický pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též berňák

bezkulčák, -a, m., nesestouplá varlata, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též jednokulčák, krypták

bezpapírák, -a, m., pes bez průkazu původu, 4.1.1, 4.2.3.1.1

bezzubka, -y, f., pes s neúplným chrupem, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též chudozubec, pizizubka

bírděrka, -y, f., bearded kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bírdetka, bírdina

bírdetka, -y, f., bearded kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bírděrka, bírdina

bírdina, -y, f., bearded kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bírderka, bírdetka

blecháč, -e, m., obojek proti blechám, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též antiparaziťák, blešák, protiklíšťák

blešák, -u, m., obojek proti blechám, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též antiparaziťák, blecháč, protiklíšťák

bocka, -y, f., border kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bordera, borderka

boloňák, -a, m., boloňský psík, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též boňák

bombař, -e, m., pes používaný pro pracovní účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též čičač, pracák, pracant, záchranář

bombočuch, -a, m., pes používaný pro služební výcvik, 4.1.1, 4.2.3.1.4, viz též pyropes, služebák, sporták

boňák, -a, m., boloňský psík, 4.1.2, 4.2.3.1.3, viz též boloňák

bordera, -y, f., border kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bocka, borderka

borderka, -y, f., border kolie, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bocka, bordera

bufeták, -a, m., pes dojídací zbytky, 4.1.4, 4.2.3.1.1

bulíček, -a, m., stafordšírský bulteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bulík, stafbul, stafík, staford

bulík, -a, m., stafordšírský bulteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bulíček, stafbul, stafík, staford

buzerplac, -u, m., kynologické cvičiště, 4.1.1, 4.2.3.1.4, interslangové pojmenování, viz též cvičák

C

cacibovka, -y, f., mezinárodní výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, odvozeno od zkratky CACIB, což je titul, který je možné získat na mezinárodní výstavě, viz též mezinárodka

cacovka, -y, f., národní výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, odvozeno od zkratky CAC, což je titul, který je možné získat na národní výstavě, viz též národka

couračka, -y, f., krátké vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též kraťas, poutko, ucho

cvičák, -u, m., kynologické cvičiště, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též buzerplac

cingr, -u, m., chovatelská stanice, 4.1.1, 4.2.3.2.1, odvozeno od německého slova zwinger s významem psinec, viz též chovka

Č

černoznakáč, -e, m., pes zbarvený černě se znaky, 4.1.1, 4.2.3.1.4, znak je menšinové zbarvení srsti u psů, viz též černoznakatý, plášťový

černoznakatý, adj., pes zbarvený černě se znaky, 4.1.1, 4.2.3.1.4 viz též černoznakáč, plášťový

čévěčko, -a, n., československý vlčák, 4.1.2, 4.2.3.1.3

čičač, -e, m., pes používaný pro pracovní účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též bombař, pracák, pracant, záchranář

čoklař, -e, m., člověk vlastníci psa, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též páníček, pejskař, psíčkař, psíkař

čubina, -y, f., fena, 4.1.1, 4.2.3.1.1

D

dékákáčko, -a, n., dysplazie kyčelního/loketního kloubu, 4.1.4, 4.2.3.1.3, dysplazie je nestandardní uložení kloubu, viz též dysplazka, háděčko

doprovodka, -y, f., zkouška doprovodného psa, 4.1.5, 4.2.3.1.1, viz též béháčko

dysplazka, -y, f., dysplazie kyčelního/loketního kloubu, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též dékákáčko, háděčko

E

efilačky, -ek, f., efilační nůžky na úpravu psa, 4.1.3, 4.2.3.1.2, název odvozen od speciálních nůžek sloužících k prostřihávání chlupů, viz též nožice, trimovačky

elektrika, -y, f., elektrický obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2

evropa, -y, f., evropská výstava, 4.1.5, 4.2.3.2.2

F

faleška, -y, f., falešná březost u fen, 4.1.4, 4.2.3.1.1

flexa, -y, f., navíjecí vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, odvozeno od značky navíjecích vodítek Flexi, viz též flexina

flexina, -y, f., navíjecí vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též flexa

foxík, -a, m., foxteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též foxlík

foxlík, -a, m., foxteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též foxík

G

gaučák, -a, m., pes ležící většinu dne v pelechu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též lemra, pecivál, vařbuchta

H

háděčko, -a, n., dysplazie kyčelního/loketního kloubu, 4.1.4, 4.2.3.1.3, odvozeno z angličtiny od slova Hip Dysplasia, viz též dékákáčko, dysplazka

háravka, -y, f., hárající fena, 4.1.4, 4.2.3.1.1

hauvík, -a, m., hovawart, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též hovík

honák, -a, m., pes používaný pro honácké účely, 4.1.1, 4.2.3.2.2, viz též naháněč

hovík, -a, m., hovawart, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též hauvík

CH

choďák, -a, m., chodský pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též choďas

choďas, -e, m., chodský pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též choďák

chovka, -y, f., chovatelská stanice, 4.1.1, 4.2.3.1.2, viz též cvingr

chudozubec, -e, m., pes s neúplným chrupem, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též bezzubka, pizizubka

J

jednokulčák, -a, m., nesestouplá varlata, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též bezkulčák, krypták

jít dogtrek, chodit se psem na procházky, 4.1.1, víceslovné pojmenování, kde se vyskytuje slovo přejaté, viz též špatzírovat

jork, -a, m., jorkšírský teriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též jorkšír, jorkšírák

jorkšír, -a, m., jorkšírský teriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též jork, jorkšírák

jorkšírák, -a, m., jorkšírský teriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též jork, jorkšír

K

kavkazák, -a, m., kavkazský pastevecký pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též kavkazan

kavkazan, -a, m., kavkazský pastevecký pes, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též kavkazák

kenela, -y, f., klec sloužící k přepravování psa, 4.1.3, 4.2.3.1.1, odvozeno z angličtiny od slova kennel ve významu chovatelské stanice, tzn. jedná se o místo pro odložení/přepravování psů v chovu, viz též kenelka

kenelka, -y, f., klec sloužící k přepravování psa, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též kenela

klubovka, -y, f., klubová výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2

kokr, -a, m., kokršpaněl, 4.1.2, 4.2.3.1.3, viz též kokřík

kokřík, -a, m., kokršpaněl, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též kokr

koš, -e, m., psí náhubek, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též košík

košík, -u, m., psí náhubek, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též koš

kraťas, -u, m., krátké vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též couračka, poutko, ucho

krypták, -a, m., nesestouplá varlata, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též bezkulčák, jednokulčák

kupírák, -a, m., kupírovaný pes, 4.1.1, 4.2.3.1.2

L

labík, -a, m., labradorský retrívr, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též labrouš

labrouš, -e, m., labradorský retrívr, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též labík

lemra, -y, f., pes ležící většinu dne v pelechu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též gaučák, pecivál, vařbuchta

M

malina, -y, f., belgický ovčák, 4.1.2, 4.2.3.2.2, viz též belgičák, belgičan, maliňák

maliňák, -a, m., belgický ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též belgičák, belgičan, malina

maltezáček, -a, m., maltézský psík, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též maltezák

maltezák, -a, m., maltézský psík, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též maltezáček

merlatý, adj., pes zbarvený modře s černými tečkami a mramorováním, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též merlový

merlový, adj., pes zbarvený modře s černými tečkami a mramorováním, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též merlatý

mezinárodka, -y, f., mezinárodní výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též cacibovka

mix, -u, m., nečistokrevný pes, 4.1.1, 4.2.3.2.1, viz též podvraťák, směska

mlskovník, -u, m., zásobník na odměny, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též odměňovník, pamlskovnice, pamlskovník

N

naháněč, -e, m., pes používaný pro honácké účely, 4.1.1, 4.2.3.2.2, viz též honák

národka, -y, f., národní výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též cacovka

nožice, -0, f., nůžky na úpravu psa, 4.1.3, 4.2.3.1.1 viz též efilačky, trimovačky

O

očkovák, -u, m., očkovací průkaz, 4.1.4, 4.2.3.1.2

odměňovník, -u, m., zásobník na odměny, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též mlskovník, pamlskovnice, pamlskovník

ostnáč, -e, m., ostnatý obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též vostňák

P

pamlskovnice, -0, f., zásobník na odměny, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též mlskovník, odměňovník, pamlskovnice, pamlskovník

pamlsovník, -u, m., zásobník na odměny, 4.1.3, 4.2.3.1.1, viz též mlskovník, odměňovník, pamlskovnice

páníček, -a, m., člověk vlastníčí psa, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též čoklař, pejskař, psíčkař, psíkař

papírák, -a, m., pes s průkazem původu, 4.1.1, 4.2.3.1.1

papíry, -ů, m., průkaz původu, 4.1.1, 4.2.3.2.2

pasák, -a, m., pes používaný pro pastevecké účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1

pecivál, -a, m., pes ležící většinu dne v pelechu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též gaučák, lemra, vařbuchta

pedigríčko, -a, n., průkaz průvodu, 4.1.1, 4.2.3.1.1

pejskař, -e, m., člověk vlastníčí psa, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též čoklař, páníček, psíčkař, psíkař

pičífuk, -u, m., kosmetika pro úpravu psů, 4.1.3, 4.2.3.1.4, interslangové pojmenování

pizizubka, -y, f., pes s neúplným chrupem, 4.1.4, 4.2.3.1.1, viz též bezzubka, chudozubec

plášťák, -a, m., pes zbarvený černě se znaky, 4.1.1, 4.2.3.2.2, odvozeno od přenesení významu slova plášť, kdy je pes zbarvený černě s bílým znakem, viz též černoznakáč, černoznakatý

podvraták, -a, m., nečistokrevný pes, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též mix, směska

poutko, -a, n., krátké vodítko, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též couračka, krafas, ucho

pracák, -u, m., pes používaný pro pracovní účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též bombař, čichač, pracant, záchranář

pracant, -a, m., pes používaný pro pracovní účely, 4.1.1, 4.2.3.1.2, viz též bombař, čichač, pracák, záchranář

protiklíšťák, -u, m., obojek proti klíšťatům, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též antiparaziták, blecháč, blešák, protiklíšťák

předváděčka, -y, f., výstavní vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, odvozeno od funkce výstavního vodítka, s kterým se pes předvádí na výstavách psů, viz též vystavovák

psíčkař, -e, m., člověk vlastníčí psa, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též čoklař, páníček, pejskař, psíkař

psíkař, -e, m., člověk vlastníčí psa, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též čoklař, páníček, pejskař, psíčkař

pupík, -u, m., štěně, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též štěndo, štěník

pyreňák, -a, m., pyrenejský ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též pyreneják

pyreneják, -a, m., pyrenejský ovčák, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též pyreňák

pyropes, -a, m., pes používaný pro služební výcvik, 4.1.1, 4.2.3.1.4, viz též bombočuch, služebák, sporták

R

roťák, -a, m., rotvajler, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též roťan, roťas, rotvík

roťan, -a, m., rotvajler, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též roťák, roťas, rotvík

roťas, -e, m., rotvajler, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též roťák, roťan, rotvík

rotvík, -a, m., rotvajler, 4.1.2, 4.2.3.1.1, viz též roťák, roťan, roťas

Ř

řetízák, -u, m., řetízkový obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též řetízákč

řetízákč, -e, m., řetízkový obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též řetízák

S

služebák, -a, m., pes používaný pro služební výcvik, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též bombočuch, pyropes, sporták

směska, -y, f., nečistokrevný pes, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též mix podvraták

speciálka, -y, f., speciální výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též specka

specka, -y, f., speciální výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též speciálka

sporták, -a, m., pes používaný pro služební výcvik, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též bombočuch, pyropes, služebák

stafbul, -a, m., stafordšírský bulteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bulíček, bulík, stafík, staford

stafík, -a, m., stafordšírský bulteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bulíček, bulík, stafbul, staford

staford, -a, m., stafordšírský bulteriér, 4.1.2, 4.2.3.1.2, viz též bulíček, bulík, stafbul, stafík

stahovák, -u, m., stahovací obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též škrťák

stopovačka, -y, f., stopovací vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též šňůra

světovka, -y, f., světová výstava, 4.1.5, 4.2.3.1.2

Š

škrťák, -u, m., stahovací obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, odvozeno od stahování obojku a významem škrčení psa, viz též stahovák

šňůra, -y, f., stopovací vodítko, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též stopovačka

špatzírovat, nedok., chodit se psem na procházky, 4.1.1, 4.2.3.1.1 viz též jít dogtrek

štěndo, -a, n., štěně, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též pupík, štěník

štěník, -a, m., štěně, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též pupík, štěndo

T

trikolórní, adj., pes zbarvený třemi barvami srsti, 4.1.1, 4.2.3.1.1

trimovačky, -ek, f., nůžky na úpravu psa, 4.1.3, 4.2.3.1.1, odvozeno od slova trimování, což je úprava srsti u hrubosrstých psů, viz též efilačky, nožice

U

ucho, -a, n., krátké vodítko, 4.1.3, 4.2.3.2.2, viz též couračka, kraťas, poutko

uchovnit, dok., zařadit psa do chovu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též zbonitovat

V

vařbuchta, -y, m., pes ležící většinu dne v pelechu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též gaučák, lemra, pecivál

véděčko, -a, n., známka „velmi dobře“, 4.1.5, 4.2.3.1.3

vostňák, -u, m., ostnatý obojek, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též ostnáč

výkoňák, -u, m., výkonnostní průkaz, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též výkonostňák

výkonostňák, -u, m., výkonnostní průkaz, 4.1.5, 4.2.3.1.2, viz též výkoňák

vystavovák, -u, m., výstavní vodítko, 4.1.3, 4.2.3.1.2, viz též předváděčka

Z

záchranař, -e, m., pes používaný pro pracovní účely, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též bombař, čichač, pracák, pracant

zbonitovat, dok., zařadit psa do chovu, 4.1.1, 4.2.3.1.1, viz též uchovnit

zetemka, -y, f., zkouška základní ovladatelnosti psa, 4.1.5, 4.2.3.1.3, viz též zézetóčko, zopka

zézetóčko, -a, n., zkouška základní ovladatelnosti psa, 4.1.5, 4.2.3.1.3, viz též zetemka, zopka

znakáč, -e, m., pes zbarvený znaky, 4.1.1, 4.2.3.1.1

zopka, -y, f., zkouška základní ovladatelnosti psa, 4.1.5, 4.2.3.1.3, viz též zetemka, zézetóčko

6 ZÁVĚR

Tématem mé bakalářské práce byla podoba současného kynologického sociolektu. Cílem bakalářské práce bylo ucelení sociolektů z kynologického prostředí, přiřadit je k sémantické skupině a vymezit jejich jazykovou charakteristiku. Důvodem pro zvolení tohoto tématu bakalářské práce bylo, že se v tomto prostředí pohybuji, a na základě toho mi bylo umožněno kynologické prostředí poznat hlouběji a obohatit v této oblasti můj projev.

V teoretické části jsem po prostudování odborné literatury vymezila stratifikaci národního jazyka se zaměřením na sociolekt a způsoby tvoření sociolektismů. Následně jsem dle vlastních znalostí popsala charakteristiku kynologického prostředí, historii kynologie a plemena psů.

Jako výzkumnou metodu jsem použila dotazník, kterým jsem se nechala inspirovat v bakalářské práci *Kynologický slang v současné češtině*, a následně jsem provedla vlastní sběr dat. Dotazník vyplnilo 21 respondentů z kynologického prostředí, kterým bylo nejčastěji okolo 40 – 60 let. Získala jsem odpovědi napříč regiony, avšak nemohu doložit regionální vlivy v současném sociolektu. Respondenti, kteří mi dotazník vyplňovali, jsou z různých odvětví kynologického prostředí, tudíž bylo zajímavé sledovat, která sémantická skupina je pro majitele různých plemen psů nejbližší. Z odpovědí na dotazník jsem získala přibližně 200 slov, která jsem následně roztřídila a vyřadila slova spisovná a neutrální. Po třídění mi zbylo 166 slov, ze kterých jsem vytvořila abecedně uspořádaný slovníček. Pravopisnou podobu slov jsem zanechala v původním znění. Každé slovo ze slovníčku jsem přiřadila k příslušné sémantické skupině. Dále jsem u slov určila jejich slovnědruhovou charakteristiku, členitost pojmenování a způsob tvoření.

V jazykovém materiálu je jediný významový vztah, kterým je synonymie, kterou jsem také uvedla v popisu hesel. Překvapilo mě, že ve sběru se téměř nevyskytují pojmenování expresivní. Tato slova jsem v charakteristice kynologického prostředí, které se věnuje psům, očekávala. V sestaveném slovníčku mohu dosvědčit jen dvě interslangová pojmenování (*buzoplac* – kynologické cvičiště), což vypovídá o jisté uzavřenosti prostředí.

Sémantické skupiny jsem rozdělila do pěti odvětví – obecné pojmy, plemena psů, pomůcky, zdraví a strava, výcviky, výstavy a zkoušky. Ve skupině obecných pojmů (*kupírák*

– kupírovaný pes), (*pasák* – pes používaný pro pastevecké účely) jsem zaznamenala největší počet slov – 50. Toto zjištění jsem očekávala s ohledem na rozmanitost skupiny. Skupina plemen psů (*boloňák* – boloňský psík), (*rotvík* – rotvajler) přinesla druhý nejvyšší počet zaznamenaných slov z dotazníku – 47. Důvodem je univerbizace, která se projevuje především u skupin plemen psů, při které se běžně nevyslovují celé názvy. Ostatní skupiny nebyly tolik zastoupené. Skupina pomůcek (*couračka* – krátké vodítko), (košík – psí náhubek) obohatila heslář o 35 slov, skupina věnovaná zdraví a stravě (*faleška* – falešná březost), (*háravka* – hárající fena) obsahovala 14 slov. Skupina výcviků, výstav a zkoušek (*agiliták* – člověk zapálený pro sport agility), (*klubovka* – klubová výstava) obsahovala 20 slov.

Transformační způsoby tvoření slov měly značnou převahu nad postupy transpozičními. Nejčastějším způsobem tvoření byla derivace sufixální. Derivací (kokřík – kokršpaněl) bylo tvořeno 72 slov a objevovala se napříč sémantickými skupiny. Dalším velmi častým způsobem tvoření byla univerbizace (*bocka* – border kolie). Ta se objevovala především u skupin plemen psů a pomůcek a zahrnovala 63 slov. Způsob zkracování (*béháčko* – zkouška doprovodného psa) se objevoval u 10 slov a kompozice (*černoznakáč* – pes zbarvený černě se znaky) u 6 slov. Naopak jsem ve sesbíraném materiálu nezaznamenala slovotvorný způsob překrucování. Transpoziční postupy zahrnovaly přejímky z cizích jazyků – 2 (*cvingr* – chovatelská stanice), přenesení významu – 12 (*plášťák* – pes zbarvený černě se znaky). Velmi mě překvapilo, že se v dotazníku neobjevil žádný frazeologismus a že jsem zaznamenala pouze jedno víceslovné pojmenování.

V první hypotéze jsem předpokládala, že budou převažovat jednoslovná pojmenování nad víceslovnými. Tato hypotéza se mi potvrdila. Zaznamenala jsem 165 jednoslovných pojmenování a pouze 1 příklad pojmenování dvouslovného – (*jít dogtrek* – chodit se psem na procházky). V tomto pojmenování je základem slovo *jít* a kombinuje se s cizím slovem *dogtrek*, je tedy hybridní. Zkracování slov a univerbizace jsou v mluvené formě běžné a časté. Důvodem je především ušetření času v komunikaci. Výjimkou není ani současný kynologický sociolekt. Naprostá převaha jednoslovných pojmenování svědčí o tom, že se výrazně uplatňuje jazyková ekonomie.

Kynologie je koníček, který spojuje obyvatele po celém světě. Ti cestují napříč kontinenty díky různých kynologickým akcím, jako jsou výstavy, výcviky, tábory, závody

apod. Ve druhé hypotéze jsem se tedy domnívala, že se bude v hesláři objevovat velký počet přejatých výrazů (*mix* – nečistokrevný pes), a to převážně z angličtiny. Tato hypotéza se mi potvrdila pouze částečně. Mnoho slov má totiž základové slovo v cizím jazyce, kterým je angličtina nebo němčina, ale sociolektismy vznikají následným slovotvorným procesem až v češtině (*kenelka* – klec sloužící k přepravování psa).

Poslední hypotéza počítala s tím, že s ohledem na charakteristiku prostředí očekávám větší četnost výskytu podstatných jmen. Tato hypotéza se mi potvrdila. V hesláři se vyskytuje 155 podstatných jmen (*vařbuchta* – pes ležící většinu dne v pelechu), 5 přídavných jmen (*trikolórní* – pes zbarvený třemi barvami srsti), 5 sloves (*zbonitovat* – zařadit psa do chovu) a jedno víceslovné pojmenování (*jít dogtrek* – chodit se psem na procházky), které je tvořeno jedním slovesem a jedním podstatným jménem. Podstatná jména se objevují ve všech sémantických skupinách. Ve skupině obecných názvů se navíc objevují 4 přídavná jména a 3 slovesa. Ve skupině výcviků, výstav a zkoušek se vyskytuje jedno přídavné jméno a jedno sloveso. Jedno sloveso také zaznamenáme ve skupině zdraví a stravy. Toto jsem předpokládala již při tvorbě dotazníku.

Je zajímavé pozorovat, že ačkoli kynologie spojuje nadšence napříč sociálními skupinami a různými pracovními pozicemi, tak kynologický sociolekt není v tomto pohledu nijak odlišný. Kynologické prostředí je mi velmi blízké a objevování nových výrazů, které bych mohla začít používat v prostředí, ve kterém se od dětství pohybuji, bylo pro mne velmi obohacující a inspirující. Do budoucna očekávám rozšíření sociolektů v tomto prostředí. Bylo by určitě zajímavé práci v budoucnu rozšířit a porovnat současný kynologický sociolekt s tím, který se bude používat za několik let.

7 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

- BĚLIČ, Jaromír. *Nástin české dialektologie: vysokoškolská učebnice*. Praha: SPN, 1972.
- ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.
- ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-86642-00-3.
- DUBNIČKOVÁ, Tereza. *Sociolekt v prostředí Divadla J.K. Tyla*. Západočeská univerzita v Plzni, 2015.
- HUBÁČEK, Jaroslav, Jana SVOBODOVÁ a Eva JANDOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 2. Opava: Vademecum, 1998. ISBN 80-86041-30-1.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2., dopln. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.
- KLIMEŠ, Lumír. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v létech 1920 - 1996*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1997. ISBN 80-7043-217-9.
- KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4.
- KŘEHÁČKOVÁ, Lenka. *Kynologický slang v současné češtině*. Masarykova univerzita, 2013.
- Slang a argot: sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008*. V Plzni: Pedagogická fakulta ZČU, 2008. ISBN 978-80-7043-764-3.

Elektronické zdroje

<https://www.czechency.org/>

<https://ssjc.ujc.cas.cz/>

8 SUMMARY

This bachelor's thesis examines the contemporary cynology sociolect use. The main aim of the thesis is to introduce a representative sample of sociolectal items used in the field of cynology and to analyse it in accordance with the chosen criteria.

The thesis consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical part presents the methodology, three working hypotheses and key concepts. It introduces the linguistic structure of the Czech language – with a particular focus on sociolects – the means of sociolectal items creation, the characteristics and history of the field of cynology, and dog breeds.

The necessary data were collected by means of questionnaires. They were then divided into groups based on the semantical meaning of the individual lexical items, provided with a description of their linguistic features, and, eventually, arranged in alphabetical order to form a dictionary of the contemporary cynology sociolect.

9 PŘÍLOHY

9.1 DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI – SOUČASNÝ KYNOLOGICKÝ SOCIOLEKT

Pohlaví:

Věk:

Region:

Jak nespisovně pojmenováváte?

1. Obecné pojmy (jaké výrazy používáte pro):

Člověk vlastníci psa

Fena

Chodit se psem na procházky

Chovatelská stanice

Kupírovaný pes

Kynologické cvičiště

Nečistokrevný pes

Pes bez průkazu původu

Pes s průkazem původu

Pes používaný pro asistenční účely

Pes používaný pro honácké účely

Pes používaný pro pracovní účely

Pes používaný pro pastevecké účely

Pes používaný pro služební výcvik

Průkaz původu (PP)

Pes ležící většinu dne v pelechu

Pes zbarvený znaky

Pes zbarvený černě se znaky

Pes zbarvený modře s černými tečkami a mramorováním

Přinášet hozené předměty

Štěně

Zařadit psa do chovu

Další:

2. Plemena psů (jaké výrazy používáte pro):

Afgánský chrt

Australský ovčák
Bearded kolie
Belgický ovčák
Bernský salašnický pes
Boloňský psík
Border kolie
Československý vlčák
Foxteriér
Hovawart
Chodský pes
Jorkšírský teriér
Kavkazský pastevecký pes
Kokršpaněl
Labradorský retrívr
Maltézský psík
Pyrenejský ovčák
Rotvajler
Staffordšírský bulteriér
Zlatý retrívr
Další:

3. Pomůcky (jaké výrazy používáte pro):

Stopovací vodítko
Navíjecí vodítko
Psí náhubek
Stahovací obojek
Ostnatý obojek
Řetízkový obojek
Elektrický obojek
Výstavní vodítko
Krátké vodítko
Obojek proti blechám
Obojek proti klíšťatům
Obojek proti parazitům
Zásobník na odměny

Prostor pro odložení psa
Klec sloužící k přepravování psa
Létající talíř pro psy
Míček na aportování
Nůžky na úpravu psa
Kosmetika pro úpravu psů
Další:

4. Zdraví, strava (jaké výrazy používáte pro):

Dysplazie kyčelního/loketního kloubu
DKK 0/0 (=HD A, zdravé klouby)
Falešná březost u fen
Hárající fena
Krmít psa syrovým masem
Nakrmit psa
Nesestouplá varlata
Očkovací průkaz
Pes s neúplným chrupem
Pes dojídající zbytky
Další:

5. Výcvik, výstavy, zkoušky (jaké výrazy používáte pro):

Speciální výstava
Klubová výstava
Národní výstava
Mezinárodní výstava
Světová výstava
Evropská výstava
Známka „velmi dobře“
Výkonnostní průkaz
Zkouška základní ovladatelnosti psa
Zkouška doprovodného psa
Provozovat obrany
Provozovat sport agility
Člověk zapálený pro sport agility
Víkend věnovaný sportu agility

Víkend věnovaný obranám

Víkend věnovaný výcviku

Další: